

*Хатиџа Бериша**

*Национална школа одбране, Универзитет одбране,
Београд, Република Србија*

*Дејан Петровић***

*Национална школа одбране, Универзитет одбране,
Београд, Република Србија*

ДЕЛОВАЊЕ ПАРАБЕЗБЕДНОСНИХ СТРУКТУРА И СТРАНОГ ФАКТОРА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У ХИБРИДНОМ РАТУ ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ***

Сажетак

У раду се анализира шири контекст испољених интереса страног фактора у савременим безбедносним условима, које карактерише присуство хибридних претњи, са циљем да се сагледа место и значај Аутономне Покрајине Косово и Метохија (АП КиМ) у безбедносној агенди ових сила. Сврха анализе јесте побољшање методолошког приступа у објективном сагледавању и стратешком разумевању активности и намера, као и значаја који велике силе придају том простору, а у контексту осталих области и питања у којима се сучељавају њихови интереси. У раду се анализирају интереси Сједињених Америчких Држава (САД) као главног спољнополитичког актера на КиМ, као и интереси појединих великих и регионалних силе са дужим присуством у региону Балкана, попут Руске Федерације (РФ), Савезне Републике

* Имејл адреса: hatidza.berisa@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-9432-5273.

** Имејл адреса: dejan.petrovic@mod.gov.rs; ORCID: 0009-0000-9154-7500.

*** Ауторска мишљења изнета у овом раду су лична и не морају одражавати званичне ставове Министарства одбране и Универзитета одбране.

Немачке, Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске (УК) и Републике Турске. У циљу остварења сопствених интереса и пројектовања утицаја, страни фактори предузимају низ различитих мера и активности које су у савременим анализама у области одбране и безбедности често називане хибридном ратом, па се у раду даје кратак осврт на концепт хибридног ратовања кроз евалуацију истакнутих питања и одговора, који су оцењени као значајни за носиоце одлучивања на стратегијском нивоу, као и опис конкретних хибридних активности од стране парабезбедносних структура¹ и страног фактора на примеру АП КиМ.

Кључне речи: хибридни рат, парабезбедносне структуре, страни фактор, НАТО, Косово и Метохија.

УВОД

Сагледавајући кроз историјску призму, криза у косовско-метохијском делу Србије, детерминисана је геополитичким интересима регионалних и светских сила, историјским процесима и етнографским променама, у којима се константно, али са различитим интензитетом, албански и српски народ сукобљавају и бране једни другима право над тим простором. Агресија НАТО (*North Atlantic Treaty Organization*) 1999. на Савезну Републику Југославију, а потом и проглашење независности „Косова” 2008. године, подстакло је и охрабрило албанске политичке елите да у складу са декларацијом „Призренске лиге” из 1878. године, предузимају интензивније мере на успостављању „Велике Албаније”, у којој би у складу са стратешком културом Албанаца, био заступљен принцип фашистичке идеологије „Једна држава, један језик, једна нација, једна вера”. Да се таква идеологија управо спроводи на простору КиМ, указује низ чињеница, које се огледају кроз свакодневно предузимање разних облика насиља над српским и другим, неалбанским становништвом, као и њиховом имовином, културним и верским објектима, што доводи до промене националне структуре и систематског уништавања српске културне баштине.

¹ По парабезбедносним структурама на Косову и Метохији аутори подразумевају преважно снаге полиције и безбедносне снаге тзв. „Републике Косово”.

Посматрано из угла актуелне кризе на КиМ, у контексту најприсутнијег испољавања моћи у циљу јачања албанског и умањења српског фактора на том простору, тренутно се издвајају Република Турска и Велика Британија. Ово синергијско деловање инструмената моћи тзв. „Косова” и међународних снага, на унутрашњем и спољнополитичком плану, указује да се на простору Покрајине, као и према Републици Србији, тренутно спроводе хибридне активности, које за циљ имају стварање услова за успостављање пуне независности тзв. Косова. Циљ рада је анализа ангажовања парабезбедносних структура и страног фактора на Косову и Метохији у хибридном рату против Републике Србије.

Основна хипотеза у раду је да парабезбедносне структуре и страни фактор на КиМ настоје да искористе актуелни геополитички тренутак условљен безбедносном ситуацијом у Украјини и изводећи хибридне активности у Покрајини, приморају Републику Србију да делује противно својим националним интересима. Значај рада се огледа у сублимацији регистрованих активности у оквиру хибридног рата, парабезбедносних структура и страног фактора на КиМ, на основу којих ће се лакше дефинисати њихова методологија деловања и циљеви које желе постићи, односно интереси које настоје остварити. Ово је теоријско истраживање које користи научно-теоријске радове домаћих и страних стручњака, статистичке податке, правне прописе и друга документа (доктрине, програме, званичне интернет презентације, актуелна дешавања и сл.) као изворе података.

ИНТЕРЕСИ СТРАНОГ ФАКТОРА НА ПРОСТОРУ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ КОСОВО И МЕТОХИЈА

Косово и Метохија, не Цариград, стратегијски су кључ Балкана и онај који обезбеди доминацију над тим територијама обезбедио је превласт на Балкану.

Аустријски генерал Бек (*Ludwig von Beck*)
(Konatar 2016, 418).

Од кључног значаја за разумевање актуелне ситуације на простору АП КиМ и могућег предвиђања даљег тока догађаја је анализа геополитичких интереса страних фактора који су обликовали догађаје на том делу Републике Србије од 1999. године, када је НАТО извршио агресију под изговором

хуманитарне интервенције. Овај период обележен је не само променом геополитичког пејзажа Балкана већ и успостављањем привремених институција у Приштини које су постале актери сложеног система хибридних активности усмерених против Републике Србије и њених националних интереса. Политичкој елити је потребно време да на веродостојан начин проговори о бројним последицама НАТО агресије од којих је најпогубнија окупација КиМ као базичног идентитетског дела наше државне територије (Despotović 2017).

Епидемија Ковид 19, као и специјална војна операција (СВО) РФ у Украјини², којом је онемогућено снабдевање појединих европских земаља са енергентима из РФ, пробудиле су „успаване” чланице НАТО и упозориле их да ни једна држава не може да се у безбедносном смислу ослони само на чланство у савезништву, већ је потребно да јача своје националне капацитете моћи и предузима геополитичке потезе пре свега у складу са националним интересима. С тим у вези, намеће се питање: Који су то интереси, а потом и активности страног фактора на АП КиМ, с обзиром на њихове константне тежње за присуством на том простору?

Због свог геополитичког положаја и потенцијалних, раније припремљених бројних кризних жаришта³ од стране фактора из иностранства, Република Србија се тренутно налази у геополитичком чвору, у коме су поред америчких, испреплетени и сукобљени интереси осталих спољнополитичких актера. Бројна геополитичка ограничења, ненаклоњено и недовољно поуздано окружење, опасност од даљег рекомпоновања граница, транснационална угрожавања, као и одсуство унутрашњег сагласја

² “Рат у Украјини изазвао је погоршање геополитичког положаја Србије, што је искоришћено у процесу заоштравања односа и ескалације сукоба између Београда и Приштине, како би се успоставила чврста политичка и безбедносна контрола територије и локалне српске популације од стране тзв. „Републике Косово” и постепено укинули преостали елементи српских институција на северу Косова и Метохије. Истовремено, „стабилизацијом” прилика” на Косову и Метохији, значајно се умањује могућност Русије да користи „косовски преседан” за оправдавање војне интервенције у Украјини” (Beriša i Barišić 2025).

³ Поред АП КиМ, као потенцијална кризна жаришта препознати су југ Србије, источни део Републике Србије настањен бугарском националном мањином, Рашка област и АП Војводина.

чине само део стратешких изазова који испољавају веома снажне лимитирајуће ефекте ка процесу ревитализације територијалне целовитости Републике Србије (Stojanović i Blagojević 2017).

Узимајући у обзир да су САД још увек главни геополитички актер у свету и да то теже да остану, може се закључити да су атлантистичке (англосаксонске) геополитичке теорије, које су промовисали Алфред Мехен (*Alfred Mahan*), Хелфорд Макиндер (*Halford Mackinder*) и Николас Спајкман (*Nicholas Spykman*), још увек актуелне и да се америчка хегемонија неће зауставити док се РФ не потисне ка унутрашњости евроазијског континента и спречи њен излазак на „топло” море (Средоземље). С друге стране, САД својим активностима настоје да ослабе и разједине Европу, јер се плаше њеног могућег савезништва са РФ (савез „најмоћније – француске дипломатије, немачке привреде, руских енергетских извора и природног богатства”) (Despotović i Glišin 2023, 15–35).

СР Немачка посматра АП КиМ као део мозаика у остваривању тежње, којом се, у складу са геополитичком теоријом Карла Хаусхофера о „Средњоевропском континентализму” (Despotović i Glišin 2023, 35–56), настоји да успостави контрола и излазак на Балтик, Подунавље и Црно Море. Контролом АП КиМ обезбедила би се веза са Блиским истоком и Кавказом и отворили алтернативни извори снабдевања енергентима и рудним богатствима, која су тренутно ограничени због санкција уведених РФ. Управо из наведених разлога традиционални савезници СР Немачке на Западном Балкану су албанске и бошњачке националистичке елите, при чему је исламски фактор на том простору развијан кроз два пројекта, Велику Албанију и „Зелену трансверзалу”.

С друге стране, РФ настоји да у складу са теоријама својих геополитичара (Nikolić 2019), ослонцем на православље и традиционално пријатељске односе са појединим балканским државама и њиховим политичким елитама, обезбеди себи излазак на „топла” мора (Јадранско, Јонско и Црно море), као један од главних услова ширења и јачања своје моћи и утицаја у Европи. Контролом Балканског полуострва, РФ ствара услове за остваривање утицаја на поједине европске земље, стављајући их у завистан положај од њених енергената, што позитивно утиче на развој њене економије и спољнополитички положај

у међународним односима. Секундарни али ништа мање значајан циљ је њено истицање као чувара православне вере и заштитника традиционалних савезника, што опет у крајњем има спољнополитички значај и посредну улогу на њен углед у свету.

У складу са ставовима Ахмеда Давутоглу (*Ahmet Davutoğlu*) и Реџеп Тајип Ердогана (*Recep Tayyip Erdoğan*), датим кроз прокламоване циљеве неоосманизма (Davutoglu 2014), изражена је тежња Републике Турске за поновном успоставом сфере утицаја на Балкану која би се поклапала са границама Османског царства на том простору, чиме би ова земља стекла епитет утицајне регионалне силе и заштитника исламских верника, посебно у Европи. Додатно, ширење турског утицаја на Балкану, посебно на простору АП КиМ, указује да је Република Турска, можда добила улогу посредног заштитника америчких интереса на овим просторима. Детаљније, јачањем исламског фактора Турска покушава да онемогући ширење немачког и руског утицаја на Балкану.

С друге стране, Велика Британија, као највернији савезник САД, својим присуством и деловањем на Западном Балкану има улогу одржавања „равнотеже снага“⁴ на простору Западног Балкана, посебно у Републици Србији. У том контексту, Велика Британија активно подржава албански фактор, кроз пројекат „Велике Албаније“ (односно независног „Косова“), како би онемогућили остваривање не само српских националних интереса, већ интереса СР Немачке и РФ. Историјски посматрано, Велика Британија је често била ангажована на слабљењу руског и немачког фактора на овим просторима. Пред почетак Другог светског рата, активно је деловала на спречавању потписивања пакта Краљевине Југославије са Немачким рајхом. Такође, посредовала је у стварању Федеративне Народне Републике Југославије (ФНРЈ) у настојању да се истисне совјетски утицај и онемогући ширење СССР на тај простор.

Разматрано из перспективе заинтересованости поменутих спољнополитичких актера за простор АП КиМ, као и њиховог деловања у циљу посредног или непосредног остваривања сопствених националних интереса, можемо издвојити Велику Британију и Турску, два традиционална савезника када је у питању

⁴ Стратегија која је често примењивана од стране СССР и САД током Хладног рата.

Западни Балкан. Специфичност њихове улоге у актуелној кризи на АП КиМ, поред компатибилних геополитичких интереса, огледа се у њиховом активном ангажовању у погледу заокруживања суверенитета тзв. „Републике Косово”, што није био случај са Европском Унијом, која се барем формално, у почетку преговора Београда и Приштине, определила за неутралан став у погледу будућег статуса јужне српске покрајине. Детаљније, поменуте земље, поред партиципације у међународној мисији НАТО на АП КиМ, у саставу снага КФОР, активно су суделовале у развоју способности парабезбедносних структура тзв. „Републике Косово” и спровођењу хибридни активности, пројектованих и усмерених ка остваривању пуне независности и суверености ове државолике творевине.⁵

ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ХИБРИДНОГ РАТА

Хибридни рат⁶ је релативно нов појам којим се покушавају обухватити и истаћи све карактеристике и специфичности савремених сукоба. Због своје комплексности и вишезначности, у стручној и научној јавности још увек нема општеприхваћене дефиниције овог појма. У почетку, под хибридним ратом и ратовањем се подразумевало комбиновање ангажовања конвенционалних војних снага, деловања специјалних јединица, спровођење субверзивних делатности, тероризма и криминалних активности, чиме се стварао све већи синергијски ефекат у различитим димензијама сукоба. Касније, перцепција хибридног рата и ратовања проширена је и на све друге облике, средстава и начине угрожавања безбедности противника.⁷ Као главни носиоци

⁵ НАТО води операцију подршке миру на Косову – Косовске снаге (КФОР) – од јуна 1999. године, као подршку ширим међународним напорима за изградњу мира и стабилности у том подручју. И стоји да ће се залагати за мир, видети више на (НАТО 2026).

⁶ Хибридни рат је теорија војне стратегије, коју је први предложио Френк Хофман (Hoffman 2007).

⁷ „Појам хибридни рат у себи садржи различита значења, почев од сајбер рата, информационог рата, разних сценарија асиметричних сукоба ниског интензитета, преко глобалног тероризма, пиратства, илегалних имиграција, корупција, етничких и религиозних сукоба, транснационалног организованог криминала,

хибридног ратовања, у великом делу постојеће литературе, наводе се државни органи, пре свега из сектора безбедности и војске, али и спољних послова, при чему могу бити ангажовани поједини недржавни субјекти, најчешће у улози „прокси” актера (Nikolić 2019, 291).

Потенцијални објекти хибридног деловања могу бити међународне организације, државе, поједини државни органи и институције, критична инфраструктура, значајна за безбедност и несметано функционисање државе и друштва. Поред тога, као објекат хибридног рата могу бити и одређене верске, етничке, националне и политичке групе унутар неке државе, као и терористичке и побуњеничке снаге. Такође, мете хибридног угрожавања могу бити важне националне, друштвене и културне вредности државе и друштва које могу бити предмет отуђења, злонамерних и лажних тумачења. Избор мете зависи од крајњег жељеног стања које се жели постићи, постојећих ограничења, расположивих снага, средстава и метода, као и од карактеристика и тренутног стања државе или интересне групе која је објекат хибридног рата (Nikolić 2019, 291).

У оквиру широког спектра метода у хибридном ратовању, као најприменљивије издвајају се методе: „[...] ометања, спречавања, опструкције, наношења штете, условљавања, успоравања, обмањивања и њима сличне” при чему се примењују различити дипломатски, политички, војни, економски, енергетски, финансијски, технолошки, и информациони инструменти моћи. За примену одговарајућих инструмената носиоци хибридних активности ангажују специјалисте различитих професионалних и стручних способности, од научника, стручњака, уметника, до припадника терористичких група и криминалних организација, при чему настоје да своју укљученост прикрију, како би избегли директну реакцију и отворен сукоб са противником (Nikolić 2019, 292–293).

Имајући у виду поменута обележја хибридног рата, може се уочити блиска повезаност хибридних активности са војним операцијама у оквиру доктрина НАТО чланица, посебно са операцијама стабилизације и широким спектром „омогућавајућих”

па све до систематског економског урушавања држава са циљем стварања демографских промена и примене оружја за масовно уништење” (Rančić i Beriša 2018, 258).

операција⁸, које су често примењиване у мировним мисијама. Према постојећим доктринама оружаних снага САД и Велике Британије⁹, операције стабилизације подразумевају развојне и кооперативне активности у мирнодопском периоду, али и активности присиле као одговор на неку кризу. У начелу обухватају различите војне мисије, задатке и активности које се изводе изван сопствене државе, у координацији са другим инструментима националне моћи, а ради одржавања или поновног успостављања сигурног и безбедног окружења, обезбеђивања функционисања основних владиних служби, хитне инфраструктурне реконструкције и пружања хуманитарне помоћи. С друге стране, омогућавајуће операције су врста операција из спектра операција НАТО, начелно обликујућег и одржавајућег карактера, којима за то специјализоване снаге обезбеђују суштинску подршку, услуге и друге неопходне ресурсе, како би омогућиле успешно извођење офанзивних, дефанзивних и операција стабилизације (Land Warfare Development Centre 2017).

Операције стабилизације садрже широк спектар активности, те као такве, с обзиром на њихову комплексну природу, првенствено зависе од резултата обликујућих операција, у којима се као најчешће препознају обавештајне, психолошке и информационе операције, чији носиоци могу бити како међународне снаге, тако и снаге земље домаћина. Њихово синергијско извођење, уз интеграцију разноврсних других активности, које се одвијају посредством више сфера моћи земље домаћина, дају респектабилне могућности хибридног деловања према интересној групи одређеног друштвеног колективитета или државе (Берџа, Sedlar, i Pavić 2025).

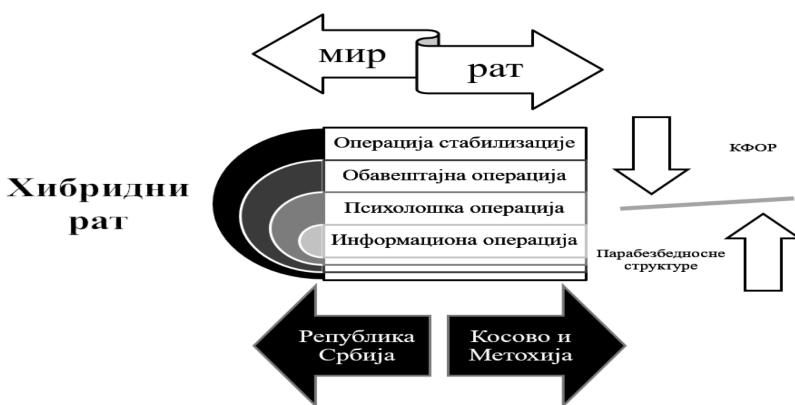
⁸ Обавештајне операције, безбедносне операције, информационе операције, психолошке операције, операције јединица за електронско ратовање, НХБ операције, инжењеријске операције, операције логистичке подршке, операције цивилно-војне сарадње и сличне.

⁹ Косовски министар одбране Арменд Мехаж (*Armend Mehaj*) саопштио је да је отпутовао у званичну тродневну посету УК где ће са министарком одбране бароницом Анабелом Голди (*Annabella Goldie*) потписати меморандум о одбрамбеној билатералној сарадњи. Посета УК је веома важна у процесу изградње војних и оперативних капацитета КБС и снажно доказује партнерство са Министарством одбране и Оружаним снагама које ће се додатно интензивирати, навео је Мехаж у објави на Фејсбуку (Kosovo Online 2021).

Индиректност у хибридним активностима информационих, психолошких и обавештајних операција, чији је првенствени циљ деловања психолошка дислокација противника, посебно када се изводе под легитимитетом операција стабилизације, не може да се окарактерише као отворени сукоб и нарушавање суверенитета једне државе или усмерени напад на неку интересну групу унутар државе, али свакако може да их системски слаби и обезбеди да „непријатељ” не дође до момента да употреби оружану силу као једино преостало решење.

Типичан пример таквог хибридног деловања и прикривене злоупотребе (кршења) међународног права, усмереног на угрожавање територијалног суверенитета Републике Србије, спроводи се тренутно на простору АП КиМ, од стране међународних снага КФОР (*Kosovo Force*), (посебно британских и турских чланица контингента ових међународних снага), ЕУЛЕКС (*European Union Rule of Law Mission in Kosovo*) и парабезбедносних структура на том простору (видети Шему 1). У прерасподели хибридних активности, страни фактор спроводи операцију стабилизације, кроз коју и под чијим изговором помаже парабезбедносне структуре да истовремено изводе обавештајну, информациону и психолошку операцију, у циљу спречавања утицаја и инструментализације локалног становништва српске заједнице на северу Косова од стране Републике Србије (The so-called Assembly “Republic of Kosovo” 2022, 7).

Шема 1. Хибридни рат на Косову и Метохији



Извор: Обрада аутора

ДЕЛОВАЊЕ СТРАНОГ ФАКТОРА НА ПРОСТОРУ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2019. ДО 2023. ГОДИНЕ

Страни фактор на АП КиМ, тренутно је најзаступљенији у форми међународних снага КФОР, као и бројних дипломатских и економских представништава, које на простору АП КиМ препознају и настоје да остваре своје националне интересе. Због ограничености обима рада, надаље ће се разматрати контекст страног фактора само кроз међународне снаге КФОР, при чему треба напоменути да су оне, као и НАТО, само инструмент моћи кључних, раније описаних чланица тог савеза.

Према званичним информацијама доступним на интернет страници НАТО посвећеној КФОР, ова северноатлантска организација води операцију подршке миру на КиМ у оквиру међународне мисије КФОР¹⁰, од јуна 1999. године „када је завршена 78-дневна ваздушна кампања НАТО против Милошевићевог режима, са циљем да се прекине насиље на Косову”. Првобитни циљеви КФОР, наводно су били „да одврати нова непријатељства, успостави безбедно окружење и обезбеди јавну безбедност и ред, демилитаризује „Ослободилачку војску Косова”, подржи међународне хуманитарне напоре и координира са међународним цивилним присуством”. Данас, КФОР „наставља да доприноси одржавању безбедног окружења на Косову и слободу кретања за све грађане”. Такође, „НАТО снажно подржава Споразум о нормализацији који је склопљен 2013. године уз посредовање

¹⁰ Обавезе КФОР дефинисане су Војно-техничким споразумом са Владама СРЈ и Републике Србије од 09.06.1999. године, Резолуцијом 1244 СБ ОУН од 10.06.1999. године и оперативним планом НАТО. Резолуцијом СБ УН 1244 од 10.06.1999. године одлучено је (став 5) „о распоређивању цивилног и безбедносног присуства на Косову, под покровитељством УН, са одговарајућом опремом и особљем, како се то тражи, и поздравља сагласност СР Југославије за такво присуство”. Осим тога, иста резолуција (став 7) „овлашћује државе чланице и одговарајуће међународне организације да успоставе међународно безбедносно присуство на Косову”. Снаге КФОР, по доласку на КиМ, извршиле су поседување важнијих објеката ВЈ, МУП Републике Србије и других државних институција или су у близини важнијих комуникацијских праваца извршиле изградњу нових база. Тренутно у мисији КФОР партиципира 27 земаља чланица, а укупно бројно стање је око 4.600 војника (НАТО 2026).

Београда и Приштине, а КФОР је спреман да подржи његову примену” (НАТО 2026).

Међутим, уколико се анализира период од 2021. до 2023. године, током другог мандата Албина Куртија¹¹ (*Albin Kurti*), на КиМ је изазвано 448 етнички мотивисаних инцидената од стране Албанаца, од чега 170 таквих догађаја само у 2023. години. У тим инцидентима више десетина лица је повређено (рањено из ватреног оружја) или неосновано ухапшено, а имовина Срба, опљачкана или уништена (*Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlada Republike Srbije n.d.*). Поменути тренд је настављен и током 2024. и 2025. године. Сходно томе, поставља се питање да ли је могуће да се етнички мотивисани инциденти и даље дешавају, иако на простору Покрајине постоје представници међународне заједнице, који имају јасну мисију, легитимитет и способност да такве догађаје предупреду и обезбеде сигурно окружење за све грађане?

Може се закључити да учесталост и интензитет поменутих инцидената, као и непредузимање адекватних мера на спречавању константне репресије „безбедносних” структура Приштине у српским срединама, несумњиво указују да КФОР својим намерним нечињењем, посредно доприноси остварењу косовске независности и исељавању српског становништва са тог простора. У прилог претходној констатацији иде и релативно „млак” и декларативан став НАТО да није време за промене у статусу „Безбедносних снага Косова” (БСК), чиме, у суштини, није ништа предузето како би се да привремене институције у Приштини спречиле да усвоје сет закона (14. децембра 2018. године), којима се *de facto* омогућава стварање војних формација, односно транзиција БСК у „Војску Косова”.

¹¹ Курти се сматра наследником идеологије Адема Демаџија (*Adem Demaçi*), албанског политичара који је заговарао примену насиља као средства за уједињење „Косова” и Албаније, чиме се именовани (Курти) поноси и експонира у јавности, што не треба занемарити када се узима у обзир анализа избора „државника” за извођење хибридног рата. Анализа указује да постоје сличности у карактерним особинама и идеологији коју заступају Курти и Володимир Зеленски (*Volodymyr Zelensky*), председник Републике Украјине. Такође, веома је индикативан долазак Куртија са албанске политичке сцена на простор АП КиМ, као и његов брак са Ритом Огестад Кнудсен (*Rita Ogestad Knudsen*), држављанком Краљевине Норвешке, која се школовала у Лондону и радила за разне британске институте, који се баве борбом против тероризма (Maksimović 2019).

Тенденција све интензивнијег ангажовања КФОР у обучавању и школовању припадника БСК, као и прећутно одобрење да се та парабезбедносна формација наоружава савременим наоружањем (што је у супротности са Резолуцијом СБ УН 1244, као и Војно-техничким споразумом из Куманова), недвосмислено потврђују став да су се међународне снаге ставиле у функцију политичке, али и војне моћи Приштине (Раџић, Вејић, и Мићаковић 2024). У контексту свих тих „пристрасних” (не)активности КФОР и ЕУЛЕКС, ипак се треба оградити и изнети да је ово, намерно или случајно, изражена намера само појединих чланица међународних организација на КиМ, од којих најзапаженију улогу имају Република Турска и Велика Британија, које на простору Покрајине, највероватније настоје да остваре своје стратешке националне циљеве¹².

Анализом активности КФОР и парабезбедносних структура на КиМ може се закључити да се, у периоду од краја 2021. године до данас, спроводе њихове интензивне заједничке активности, које по карактеру и обиму највише одговарају хибридном рату против Републике Србије. Очигледно да је моменат за повећање хибридних активности изабран циљано баш у периоду, када се у Украјини спроводи СВО од стране РФ, а међународној заједници се жури да коначно реши питање косовске независности, јер ће вероватно од тог модела решавања кризе, зависити и приступ решавању статуса „окупираних” територија Украјине.

С друге стране, све активности међународних снага¹³ указују да је њихова намера да убрзају реформу БСК и њихову трансформацију у „Војску Косова”, можда и пре 2026. године, због стицања услова за приступ у НАТО, чиме би у великој мери отежале преговарачке позиције Београда по питању коначног статуса Покрајине. Конкретни показатељи хибридног деловања

¹² Поред САД, које су кључни фактор стабилности на Балкану, значајан допринос у развоју способности „безбедносних” структура на „Косову” имали ли су Република Албанија и Република Хрватска, али ове земље нису обрађиване у раду због спецификаума улоге Републике Турске и Велике Британије у конкретној кризи на Косову и Метохији.

¹³ „Подршка покушају стицања ‘државности’ јужне српске покрајине непрекидно се спроводи по менторством појединих великих сила (самостално или у оквиру највећег војно-политичког савеза) применом различитих средстава (оружаних, дипломатских, економских, медијских)” (Томић 2020).

међународних снага на КиМ, у функцији остварења напред наведених циљева, у раду ће бити приказани само кроз активности британског и турског контингента КФОР, који тренутно спадају у два најбројнија контингента и имају специфичне и најизраженије улоге у остваривању великоалбанских циљева.

Користећи се јавним изговором деловања у интересу европске безбедности, Турска је током 2023. године, повећала своје војно присуство у Европи, кроз мисију КФОР, са око 780 на преко 1.000 припадника свог националног контингента. Истовремено, на чело ове НАТО мисије, по први пут је постављен турски командант. Као једна од симболичких потврда турских неоосманистичких стремљења и демонстрације моћи на простору КиМ, указује и чињеница да је турски контингент КФОР наменски смештен у Призрену (стариј српској престоници), у касарни, која је симболично названа „Султан Мурат” (Al Jazeera 2023).

Снабдевање тзв. „Републике Косово”, у последњих неколико година, турском војном опремом и наоружањем, поприма већ традиционалну праксу у односима ове државолике творевине и Турске¹⁴. Врхунац таквог облика сарадње достигнут у другој половини 2023. године, када је Турска, противно свим међународним уговорима, испоручила „Косову” пет беспилотних летелица ТБ2 „Барјактар”, што је несумњиво још један пример турске демонстрације моћи усмерен према Србији, али и региону Западног Балкана (Danas 2023). У том контексту, настављена је и ове године пракса да Турска донира милион долара за повећање капацитета БСК опремања „индивидуалном опремом” (Beriša, Sedlar, i Pavić 2025).

Поред тога, припадници БСК се већ дуги низ година школују на војним академијама у Турској, а присутни су и на разним усавршавањима и обуци за управљање хеликоптерима (Т-129 „АТАК”), као и беспилотним летелицама турске производње.

¹⁴ Током 2018. године, Турска је донирала „Косову” 20 оклопних транспортера марке „Кобра”. Три године касније, 2021. године, „Косово” је наводно од Турске купило четири оклопна возила марке „Вуран“ и десет оклопних возила марке „Крипи”. Током 2023. године, „Косово” је од Турске реализовало куповину пет беспилотних летелица ТБ2 „Барјактар”, више десетина противоклопних система „ОМТАС” 160 мм домета 4,5 км, хаубице „Боран” 105 мм домета до 17 км, минобацаче „АЛКАР” 120 мм домета до 8 км, а које, поред осталог, карактерише висока мобилност (Kosovo online 2024).

Непосредно по испоруци беспилотних летелица „Косову”, Сабри Тунч Ангили (*Sabri Tunch Angili*), „амбасадор” Турске у Приштини, изјавио је да беспилотне летелице „Барјактар ТБ2” нису донација БСК, као и да је Турска, у складу са евентуалним потребама „Владе Косова”, спремна да јој обезбеди (прода) и другу опрему (дронове). Такође, именовани је навео да је Турска стратешки партнер „Косова” и да ће учествовати у развоју свих области укључујући и одбрану (*Kosovo Online 2023a*). Тиме је Турска, као посредник, а у контексту одвраћајуће стратегије „Косова”, послала још конкретнију поруку Србији, да (Србија) не сме да ангажује војне снаге на простору Покрајине или ће ући у оружани сукоб са њима (Турском). Убрзо након тога, командант КФОР, који има примарну надлежност над ваздушним простором КиМ, одобрио је да БСК у више наврата у рејону Ђаковице, користе беспилотне летелице ТБ2 „Барјактар”, што је такође противно Резолуцији СБ УН 1244 и Војно-техничком споразуму (*КоSSev 2024*).

С друге стране, по сличном моделу, Велика Британија је, од 2021. године, када је у саставу КФОР, имала 35 припадника, повећала број својих војника на 400, да би након последњег сукоба локалних Срба са „Полицијом Косова” (ПК) на северу КиМ, 24. септембра 2023. године, повећала број свог контингента на 600 војника. На овај начин Велика Британија, поред Турске, има један од најбројнијих националних контингента у саставу КФОР. Поменуте британске јединице у саставу КФОР се ангажују у оквиру обавештајно-извиђачких јединица и снага „оперативне резерве”, при чему, углавном по посебном плану и често не само за потребе мисије КФОР, односно изводе обавештајно-извиђачке активности у српским срединама и у близини административне линије, за шта користе тактичке беспилотне летелице и цивилна возила, без идентификационих ознака КФОР или земље из које долазе. Таквим својим активностима, као и ангажовањем на формирању и непосредној обуци припадника БСК из састава чете за „цивилне операције”, чији су задаци стратегијског значаја и односе се на извођење психолошких операција и специјално ратовање, Британци указују да посредно подржавају Приштину у активностима на преузимању потпуне контроле на северу КиМ (*Beriša, Sedlar, i Pavić 2025*).

Ради подизања нивоа способности, крајем 2019. и почетком 2020. године, део припадника чете за „цивилне операције”

изучавао је српски језик у Центру страних језика Команде за Обуку и Доктрину Главног штаба БСК, у Урошевцу, који је финансирала британска „амбасада” у Приштини. Ако се узме у разматрање временски опсег формирања и обуке ове јединице (2019), као и потребан период за њено оспособљавање, онда се намеће закључак да су планске и добро организоване операције парабезбедносних структура на северу Покрајине, започете током 2021. године, највероватније вођене ангажовањем те јединице и њихових британских „саветника”. Легендираним ангажовањем у цивилним оделима и без видљивог оружја припадника ове јединице БСК на северу КиМ, формално је избегнуто кршење постојећих споразума о ангажовању БСК на том простору (Beriša, Sedlar, i Pavić 2025).

Међутим, с обзиром на хибридни карактер и специфичност извођења обавештајне, психолошке и информационе операција, у крајњем и не захтева њихово константно и непосредно присуство, јер је улога непосредног извршиоца хибридних активности на терену постепено препуштена осталим парабезбедносним структурама и носиоцима инструмената моћи Приштине, који углавном немају законске ни процедуралне рестрикције ангажовања ни на једном делу КиМ.

Поред тога, досадашња искуства указују да су приликом извођења високоризичних акција на северу КиМ од стране ПК, припадници британског контингента КФОР, у већини случајева, у полицијске оперативне центре и базе упућивали по неколико својих припадника, са задатком планирања, организовања и координације таквих акција. Такође, у више наврата је реализована обука разног особља из састава БСК у војним центрима у Великој Британији. Према изјави „министра одбране Косова”, Маћедонци Ејупа (*Ejup Maqedonci*), од 15. новембра 2023. године, његово „министарство” тренутно спроводи преговоре са Министарством одбране Велике Британије око заједничког ангажовања у две мировне мисије, као и око заједничке обуке и припреме оружаних снага Украјине (Kosovo Online 2023b).

Почетком јула 2023. године, британска посланица и председница Одбора за спољну политику британског парламента, Алиша Кернс (*Alicia Kearns*), оптужила је Републику Србију да возилима хитне помоћи шверцује оружје на „Косово”, након чега их складишти у објектима Српске православне цркве (Vreme

2023). Недуго затим, регистровано је интензивно присуство обавештајних структура британског контингента КФОР у близини административне линије на северу КиМ, да би 24. септембра 2023. године, управо у том рејону, дошло до сукоба локалних Срба и припадника ПК, што је послужило као изговор да се додатно повећа бројно стање КФОР и интензивира њихово ангажовање дуж административне линије на северу Покрајине.

У коначном, с обзиром на хибридни карактер спроведених активности, може да се закључи да су снаге КФОР, под изговором спровођења операције стабилизације асистирале приштинским парабезбедносним структурама да прикрију и легализују извођење својих обликујућих операција.

У оквиру те асистенције препозната је подршка међународних снага кроз следеће активности: прикупљање обавештајних података; развој способности специфичних војно-полицијских састава (формирање јединица, обучавање састава и опремање савременим оружаним системима); планирање, организовање и координација активности приликом извођења високоризичних акција парабезбедносних структура; демонстративне активности у функцији одвраћајућег фактора од евентуалне војно-полицијске интервенције Републике Србије; информационо-пропагандних активности (заstraшивање локалног становништва у циљу одвраћања од евентуалних оружаних реакција против парабезбедносних структура, криминализација локалног становништва у већински српским срединама, пропагирање интереса Приштине на унутрашњем и спољнополитичком плану, непосредном борбеном осигурању јединица ПК током извођења појединих акција) и обмањивању државног руководства Републике Србије, које је за циљ имало да се Београд обмане и да постепено наведе да почне са прихватањем појединих предлога, под изговором компромиса са Приштином.¹⁵

¹⁵ Преглед активности сумиран на основу добијених података из медијских извештаја са Косова и Метохије током 2022. године.

АКТИВНОСТИ ПРИВРЕМЕНИХ ИНСТИТУЦИЈА У ПРИШТИНИ У ЦИЉУ ОСТВАРИВАЊА АЛБАНСКИХ НАЦИОНАЛНИХ ИНТЕРЕСА

Само недељу дана након почетка сукоба у Украјини, „након консултација са међународним партнерима”, на иницијативу Аљбина Куртија основан је „ратни фонд”, који је формално назван „фонд за безбедност и одбрану” (Сурџић 2023). Тиме је „Косово” по први пут добило буџет од 100 милиона евра¹⁶ и почело озбиљније да улаже у своје „безбедносне” структуре. Посматрано из данашње перспективе, очигледно да је то био још један од показатеља намере Приштине да ће отпочети активности, којима је по моделу сукоба у Украјини требало додатно мотивисати међународну заједницу да изврши притисак на Републику Србију и додатно се ангажује на остваривању пуне независности тзв. „Републике Косово”. На плану остваривања тог крајње жељеног стања, парабезбедносне структуре и њихови инострани ментори, по моделу хибридног рата из Украјине, дефинисали су циљеве, снаге и методе, за које се касније показало да одговарају карактеру обавештајне, психолошке и информационе операције, истовремено усмерене на локално српско становништво и државне органе Републике Србије.

Као један од заједничких циљева наведених операција идентификује се остваривање пуне контроле на северу КиМ, једино преосталог простора у Покрајини који је искључиво насељен становништвом српске националности. На плану остваривања тог циља и стварања услова за деловање свих инструмената моћи Приштине у пуном капацитету, првенствено је било потребно обезбедити легитимитет за појачаним ангажовањем парабезбедносних структура на северу КиМ, што је остварено под изговором борбе против криминала и спречавања агресије Републике Србије. Исти изговор је послужио и снагама КФОР за истовремено извођење операције стабилности, која је у наративу међународне заједнице све више дефинисана као одговор на

¹⁶ Буџет за „војску” за 2023. годину износи 123 милиона евра, док је укупни буџет тзв. Косова за ову годину 3,2 милијарде евра (Јакупи 2022).

кризу, а у суштини је имала улогу помоћне операције, у којој су доминирале активности обликовања оперативног окружења.

Приштина је под наведеним изговором и континуираним ангажовањем јаких полицијских снага на северу КиМ почела са спровођењем широког спектра провокативних активности према српском становништву, што је постепено резултовало његовим расељавањем, одлагањем обавезе око формирања Заједнице српских општина (ЗСО) и скретањем пажње домаће јавности са изразито лоше економске ситуације и корупције у „земљи” (Avramović 2024).

У циљу преузимања потпуне контроле у општинама на северу Покрајине, на приватној имовини Срба која је отета нелегалном експропријацијом, изграђене су базе за потребе „Граничне полиције Косова” (ГПК), код административних прелаза „Брњак” и „Јариње”, затим базе за потребе специјалних јединица у селима Горњи Јасеновик (општина Зубин Поток) и Кошутово (општина Лепосавић), па стални пункт са бункерима код Бистричког моста за потребе контроле путне комуникације Косовска Митровица–Рашка, као и пункт у близини моста у селу Газиводе, општина Зубин Поток, за потребе контроле путне комуникације Косовска Митровица–Рибариће (Čolić i Đorđević 2024). Од марта 2022. године, у оквиру јединица ГПК формирана је Јединица за интервенције, у чији састав су укључени најекстремнији припадници специјалних јединица ПК, чиме су створени услови за непрекидно ангажовање обученог и изузетно добро наоружаног састава у близини административне линије.

Груписање и ангажовање јаких снага на северу Покрајине, Приштина је пред међународном заједницом наставила да „правда” наводном борбом против криминала, али и пласирањем дезинформација о организованим и наоружаним „српским паравојним групама” и наводним плановима Војске Србије и МУП Републике Србије за копнену интервенцију на север КиМ, по угледу на сукоб у Украјини. У пласирању дезинформација имали су оперативну и техничку подршку обавештајних компоненти и међународних снага, како са аспекта планирања и организовања акција, тако и саме координације рада на терену и обуке припадника појединих полицијских и „војних” специјалности (Avramović 2024). Највећи број тих обука се односио на обуку

припадника „Специјалне интервентне јединице Полиције Косова”¹⁷, која је подразумевала снајперску обуку, противтерористичку обуку, као и обуку у планирању и извођењу „високоризичних” акција.¹⁸

Упоредо са јачањем капацитета за деловање специјалних полицијских јединица северно од Ибра, интензивирани су репресивне мере према српском становништву у виду заплена робе широке потрошње и лекова, претреса лица и возила, хапшења, привођења на разговоре са циљем идентификације носилаца самоорганизовања и припадника Цивилне заштите, која је означена као терористичка организација. Ове акције је карактерисало ангажовање изразито јаким снага, непотребних сразмерно потенцијалним ризицима, чиме је Приштина наменски демонстрирала силу, која је често додатно била пропраћена претераном бруталности услед острашћености ангажованог људства. У циљу додатног понижења и застрашивања локалног српског становништва, припадници специјалних јединица су у више наврата упадали у школе, обданишта и болнице (Beriša, Sedlar, i Pavić 2025).

Затварањем алтернативних путева који изводе из централне Србије на КиМ, вештачки је дошло до недостатка основних животних намирница у трговинским радњама у српским срединама, чиме је наменски вршен притисак на Србе да тргују робом која је произведена јужно од Ибра и тиме легализована већа присутност Албанаца на том простору. Истовремено, сваки покушај српског становништва да реши несташицу неопходних производа српске производње, па чак и лекова, Приштина је користила за даљу криминализацију српског становништва и здравствених установа Републике Србије, које функционишу на КиМ. Касније се испоставило да је позадина таквог пропагандног деловања Приштине намера да, у другој фази, која је планирана од 1. јануара 2024. године, интегрису здравствене установе у српским срединама у „косовски” систем.

Формирањем „Института за ратне злочине”, повећањем бројног стања Дирекције „Полиције Косова” надлежне за

¹⁷ У медијима најчешће спомињане као „ФИТ” – “First Incident Team”.

¹⁸ Подаци добијени од неалбанских становника са Косова и Метохије током разговора са ауторима током 2022. године.

истраживање ратних злочина (са 19 на 41 лице) и омогућавањем суђења у одсуству, интензивирани су притисци на Србе, а хапшења за наводне ратне злочине, у великом броју случајева, испоставило се да су повезани са поступцима које су ухапшена лица покретала искључиво због захтева за повраћај узурпиране имовине.¹⁹

Овим активностима је послата порука и свим лицима која су по било ком основу учествовала у борбеним дејствима 1999. године на КиМ, као и професионалним припадницима Војске Србије и МУП, да се иселе, односно да не улазе на простор Покрајине. Због свих тих репресивних мера Приштине, а у знак скретања пажње међународној заједници и надлежним међународним организацијама, током новембра 2022. године, Срби са севера КиМ су били принуђени (иницирани) да напусте све општинске функције (нарочито функције председника општине на северу), као и функције и дужности у оквиру других приштинских институција („Полиције Косова”, „Царине Косова”, судства и друго), чиме је створен институционални вакум.

Међутим, уместо да предузме мере на превазилажењу институционалне кризе у општинама на северу Покрајине, Приштина је 23. априла 2023. године организовала ванредне локалне изборе и поставила на власт нелегитимне представнике. Појачаном полицијском репресијом уочи избора, Приштина је свесно настојала да изазове реакције и инциденте локалних Срба, да би оптужила Србију за дестабилизацију стања и дискредитовала је пред међународном заједницом, која је у том моменту све више, али недовољно гласно, почела да критикује Куртија, за све лошију безбедносну ситуацију на северу КиМ. У истом циљу ангажовани су готово сви обавештајни капацитети, укључујући и већи број припадника „Специјалне интервентне јединице Полиције Косова”, који су северно од Ибра били ангажовани у цивилној одећи.

Такође, формирани су посебни „тимови” обавештајно-истражних полицајаца, који су, привођењем већег броја лица на саслушања због наводно почињених кривичних дела, настојали

¹⁹ Привремене институције у Приштини основале су Институт за ратне злочине почињене на КиМ у периоду од 1998. до 1999. године, преноси РТК на српском језику. Косовски премијер Албин Курти, рекао је на седници владе да се тиме наставља „институционално опредељење за решавање свих штета и злочина почињених током рата” (Tanjug 2023).

да прикупе податке о политичким представницима Срба са севера КиМ, као и за друга лица која су важила за носиоце српског самоорганизовања на том простору.

Након ванредних избора на којима није било учешћа српских политичких партија, Приштина је предузела мере на насилном преузимању општинских просторија на северу Покрајине. У контексту тих активности, ПК је током 26. маја 2023. године, блокирала прилазе зградама општина, при чему су на путевима који изводе ка Звечану, Зубином Потоку и Лепосавићу, поставили контролне пунктове, уз истовремене покушаје да ухапсе поједине учеснике протеста, који су демонстративно бранили општинске објекте, опет у циљу упозорења међународне заједнице да се агилније ангажује на решавању изазване кризе на том простору.

За следеће репресивне мере према грађанима на северу Покрајине, Приштина је искористила догађај од 29. маја 2023. године, када је испред зграде општине Звечан дошло до сукоба учесника протеста и припадника КФОР, током којих је од стране припадника ПК рањен (упуцан са леђа) Драгиша Гаљак, локални Србин. До сукоба је дошло јер је ПК у присуству припадника КФОР, покушала уз примену силе да хапси лица која су мирно протествовала испред зграде општине у Звечану. Том приликом, у намери да изазову сукоб грађана са припадницима КФОР, припадници ПК су из зграде општине, почели да у масу прикривено бацају разна пиротехничка средства, а том приликом је повређено више десетина припадника КФОР. Међутим, за наведено рањавање припадника КФОР окривљени су локални Срби, а цео догађај је послужио Приштини да га искористи за легализацију спровођења хапшења раније маркираних, у народу поштованих мештана српске националности.

Након политичких мера и притисака од стране међународне заједнице, безбедносна ситуација се привидно смирила, при чему је током јула 2023. године, регистровано појачано ангажовање и присуство КФОР на северу Покрајине, које је наводно било са циљем спречавања нарушавања безбедносне ситуације и избијања сукоба између грађана и ПК. У том периоду, Приштина је настојала да применом својих мера „решити” кризу везану и за могућност нових локалних избора, на тај начин што је 1. августа 2023. године, именована радна група за израду „административног упутства о процедури за смену председника општине” (смењивање

грађанском иницијативом). Међутим, 7. децембра 2023. године, Приштина је одбила захтев групе грађана северног дела Косовске Митровице, за смену председника општине „Северна Митровица”, иако су испоштовали све предвиђене процедуре поменутог упутства, које је издало „Министарство за локалну самоуправу Косова”. Такође, у наведеном периоду, Приштина је декларативно прихватила смањење присуства и ангажовања „специјалних полицијских снага” на северу КиМ, наводним измештањем из општинских зграда, али је укупно ангажовање снага ПК на терену остало приближно на истом нивоу, при чему су константно примењиване репресивне мере према Србима, најчешће у виду хапшења, малтретирања, вербалног вређања и слично.

Оваквим својим активностима Приштине је само настојала да одложи имплементацију постигнутих (њој неодговарајућих) договора са Београдом, при чему је наставила са праксом да пред међународном заједницом криминализује српски политички фактор и на политичку сцену уведе погодна лица српске националности, која би легализовала потезе Приштине према северу Покрајине. У прилог намере за одлагањем имплементације договора од стране Приштине указује и одлука Албанаца о припајању општина Лепосавић, Зубин Поток и Звечан „Асоцијацији косовских општина” (АКО – по принципу ако може СЗО онда може и АКО). Све то је било увод у још већу конфронтацију са локалним српским становништвом, што је кулминирало 24. септембра 2023. године, када је група локалних Срба, под неразјашњеним околностима покушала да се оружано супротстави парабезбедносним структурама на КиМ, те на тај, крајње очајан начин и уз људске жртве, покуша да спречи намере Приштине да комплетира заокруживање „државности” на северу Покрајине.²⁰

²⁰ Овде треба напоменути да је најмање један локални Србин, убијен из непосредне близине, иако је претходно био рањен и разоружан, а да је такозвана „противтерористичка” операција „Полиције Косова” реализована без евакуације локалног становништва, што је ван свих полицијских процедура. То је као последицу имало рањавање од стране полиције два локална мештанина села Бањска, општина Звечан, као и исељавање око 11% српског становништва након тог догађаја (KoSSev 2023).

Важно је истаћи да је свака од ових активности парабезбедносних структура била величана кроз хвалоспеве албанских медија, што је изазвало додатне реакције албанске популације у виду екстремистичких порука и претњи преко друштвених мрежа и графита на објектима српских сународника. Тиме је додатно подстакнуто омасовљавање албанских екстремистичких група у мултиетничким срединама и њихово ангажовање у виду наоружаних „стража”. Такође, истовремено са свим тим активностима, Приштина је предузела низ активности на плану ревизије српске историје и уништавању или присвајању српске културне баштине. Последњи у низу таквих примера догодио се 28. новембра 2023. године, када је група лица заједно са самозваним свештеником Николом Џуфком, грађанином Републике Албаније, провалила у цркву Св. Архангела Михајла у селу Ракитници, општина Подујево, да би у објекту Српске православне цркве, наводно обавили обред. Током новембра 2023. године, на више места на северу КиМ, регистровано је да су Албанци под изговором грађевинских радова прекопавали српска гробља, као и бесправно уклањали Споменик српским војницима палим у Балканским ратовима и Првом светском рату на војном гробљу у Приштини.

Анализом и сублимацијом регистрованих активности Приштине, које по карактеру одговарају хибридном активностима, уочава се да су исте предузимане синхронизовано и вишедимензионално, те да се као такве могу груписати у: политичко-дипломатске, обавештајно-безбедносне, економске и психолошко-информационе активности. Њиховом анализом јасно се уочава да су кроз ова хибридна деловања ангажовани сви инструменти моћи „парадржаве Косово”, те да је циљ њиховог деловања усаглашен са деловањем међународних снага на КиМ, као и појединим спољнополитичким представницима у иностранству (Beriša i Sedlar 2026).

Шема 2. Хибридне активности на КиМ



Извор: Обрада аутора

ЗАКЉУЧАК

Иако је Запад размештањем своје војне силе у оквиру међународних снага на КиМ, уз константно спонзорисање сецесионистичког албанског покрета, настојао да брзо успостави ново фактичко стање и од Србије изнуди признање отцепљеног дела територије, може се закључити да у томе за сада није успео, али га је то подстакло да радикализује свој рад на остварењу таквог циља. Бројне чињенице указују да је последња криза на КиМ део координисаног хибридног деловања парабезбедносних структура и појединих представника међународних снага, које под изговором ангажовања у оквиру КФОР и ЕУЛЕКС, настоје да остваре своје националне стратешке циљеве, углавном садржане у спречавању ширења утицаја РФ, задовољењу економских интереса у виду експлоатације природних богатстава, обезбеђењу транзитних саобраћајница и чворишта, успостављању војних база и слично.

Анализом описане кризе на КиМ, као главни носиоци угрожавања безбедности српског народа на том простору, идентификоване су албанске парабезбедносне структуре,

док низ чињеница указује да су њени главни креатори или бар „логистичари”, били Република Турска и Велика Британија, уз одобрење или по налогу САД.

Поред тога, у корист „замрзнутог конфликта” иде и чињеница да се светски поредак приближио „мултиполарном биполаризму”, у коме се свет поделио на проамерички (онај који је већински признао „Косово”) и антиамерички део (онај који није признао „Косово”), у коме САД и ЕУ релативно слабе, док на значају добија осовина која се окупља око најпространијих, ресурсима најбогатијих и најмногљуднијих земаља света РФ, НР Кине, Индије, Индонезије и великог броја других земаља Африке, Азије, Латинске Америке, па чак и Ватикана, као једне од најугицајнијих земаља на свету.²¹

У том смислу, неопходно је да се на националном нивоу, од стране стручних субјеката државе, кроз студије случаја, изучавају сви појавни облици савремених хибридних претњи, узроци њиховог настанка, развоја, њихова обележја, принципи, циљеви који се њима постижу, као и да се региструју слабости и пропусти њихових носилаца и налогодаваца. Тиме би се формирала национална база података која би могла представљати квалитетну основу за преиспитивање постојећих нормативно-правних и доктринарних докумената, у циљу разматрања могућности развијања концепта офанзивних хибридних операција на КиМ, којима би до изражаја дошла употреба и ефекти свих инструмената моћи Републике Србије, па чак и у војно-безбедносном контексту.

Сходно томе, потребно је што пре сагледати могућности таквог деловања у садашњим условима, као и у случају формирања ЗСО на КиМ, те сходно томе прилагодити њен статут кроз будуће преговоре. Као трећи корак у супротстављању регистрованим хибридни претњама, а у циљу правовременог моделовања свих потенцијалних инструмената моћи на том простору, потребно је извршити избор конкретних снага и предузети мере на развоју њихових способности. На том плану потребно је стално водити рачуна о легалности средстава и тактици употребе, као и о могућностима искориштења повољних међународних и регионалних прилика.

²¹ Тзв. косовску независност не признају земље које чине 71,5% становништва и заузимају 65,4% територије света (Stepić 2020, 23).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Al Jazeera. 2023. „Turska šalje specijalce na Kosovo na zahtjev NATO-a.” *Al Jazeera*. 3. jun 2023. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/6/3/turska-salje-specijalce-na-kosovo-na-zahhtjev-nato-a>.
- Avramović, Goran. 2024. „Povećano prisustvo policije na severu: bezbednosna potreba ili politička poruka?” *Radio Kim*. 17. decembar 2024. <https://radiokim.net/analiza/231230-pojacano-prisustvo-policije-na-severu-bezbednosna-potreba-ili-politicka-poruka/>.
- Beriša, Hatidža, Dalibor Sedlar, i Aleksandar Pavić. 2025. *Odnos Velike Britanije prema krizi na Kosovu i Metohiji*. Novi Sad: Tampograf.
- Beriša, Hatidža, i Dalibor Sedlar. 2026. „Uloga Republike Turske i Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske u aktuelnoj krizi u AP Kosovo i Metohija.” *Baština* 36 (68): 15–42. DOI: 10.5937/bastina36-61746.
- Beriša, Hatidža, i Igor Barišić. 2025. „Izazovi vojne neutralnosti Republike Srbije u izmenjenom bezbednosnom okruženju.” *Politika nacionalne bezbednosti* 28 (1): 59–79. DOI: 10.5937/pnb28-53131.
- Čolić, Nedeljko, i Đorđević Filip. 2024. „Kurtijevo zapetljavanje čvora: nova vojna baza Kosova blizu administrativne linije.” *NIN*. 20. september 2024. <https://www.nin.rs/politika/vesti/57520/kosovska-vojna-baza-u-blizini-administrativne-linije>.
- Čurčić, Mina. 2023. „Politika: Kurtijeви tajni fondovi za finansiranje terora.” *Nova srpska politička misao*. 17. oktobar 2023. <http://91.222.7.145/hronika/politika-kurtijevi-tajni-fondovi-za-finansiranje-terora.html>.
- Danas. 2023. „Kosovo kupilo od Turske bespilotne letelice: Kurti na Erdoganovim barjaktarima.” *Danas*. 17. jul 2023. <https://www.danas.rs/vesti/politika/kosovo-kupilo-od-turske-bespilotne-letelice-kurti-na-erdoganovim-barjaktarima/>.
- Davutoglu, Ahmet. 2014. *Strategija dubine: međunarodni položaj Turske*. Beograd: JP „Službeni Glasnik”.
- Despotović, Ljubiša, i Vanja Glišin. 2023. *Odbrana Srbije – prilozi za geopolitiku nacionalne bezbednosti*. Novi Sad: Arhiv Vojvodine.
- Despotović, Ljubiša 2017. „Geopolitička sudbina Kosova i Metohije – izemđu evroatlanske okupacije i projekta Velike Albanije.” *Politika nacionalne bezbednosti* (2): 29–48. DOI: 10.22182/pnb.22017.2.

- Hoffman, Frank. 2007. *Conflict in the 21st Century*. Arlington, VA: Potomac Institute for Police Studies.
- Jakupi, Zylfije Adem. 2022. „Skupština Kosova usvojila budžet za 2023. godinu u iznosu od 3,2 milijarde evra.” *Anadolu Agency*. 17. novembar 2022. <https://www.aa.com.tr/ba/politika/skup%C5%A1tina-kosova-usvojila-bud%C5%BEet-za-2023-godinu-u-iznosu-od-3-2-milijarde-eura/2741529>.
- Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlada Republike Srbije. n.d. „Etnički motivisani incidenti na Kosovu i Metohiji, 2021–2023.” Poslednji pristup 10. februar 2026. <https://www.kim.gov.rs/lat/incidenti-kim.php>. *Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlada Republike Srbije*.
- Konatar, Veselin. 2016. „(Ne)obaveštajne operacije kao akti agresije.” U *Polja geopolitike*, ur. Despotović Ljubiša i Konatar Veselin, 417–430. Novi Sad: Kultura Polisa, Fakultet za evropske pravne i političke studije.
- Kosovo Online. 2021. „Mehaj u Velikoj Britaniji potpisuje memorandum o saradnji.” *Kosovo Online*. 13. septembar 2021. <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/mehaj-u-velikoj-britaniji-potpisuje-memorandum-o-saradnji-13-9-2021>.
- Kosovo Online. 2023a. „Turski ambasador: ‘Bajraktari’ nisu donacija, spremni smo da obezbedimo i drugu opremu.” *Kosovo Online*. 27. jul 2023. <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/turski-ambasador-bajraktari-nisu-donacija-spremni-smo-da-obezbedimo-i-drugu-opremu>.
- Kosovo Online. 2023b. „Maćedonci: Prva flota helikoptera za KBS između 2025. i 2028, Bajraktari već leteli nad Kosovom.” *Kosovo Online*. 14. novembar 2023. <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/macedonci-prva-flota-helikoptera-za-kbs-izmedju-2025-i-2028-bajraktari-vec-leteli-nad>.
- Kosovo online. 2024. „Turska donirala milion dolara za povećanje kapaciteta KBS-a.” *Kosovo Online*. 21. avgust 2024. <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/turska-donirala-milion-dolara-za-povecanje-kapaciteta-kbs-21-8-2024>.
- KoSSev. 2023. „Petković: 11 % Srba se već iselilo sa Severa, pokazao uznemirujuću fotografiju ubijenog.” *KoSSev*. 2. oktobar 2023. <https://kossev.info/petkovic-11-srba-se-vec-iselilo-sa-severa/>.
- KoSSev. 2024. „Maćedonci: Barjaktar koristimo samo za osmatranje Kosova; opasnost od napada postoji sve dok i ideja o ‘Velikoj Srbiji’.” *KoSSev*. 5. jul 2024. <https://kossev.info/macedonci->

- barjaktar-koristimo-samo-za-osmatranje-kosova-kosovo-online-najnovije-vesti/.
- Land Warfare Development Centre. 2017. "Land Operations." *Land Warfare Development Centre*. Last Accessed February 10, 2026. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/677fe2d4d721a08c0066560c/Army_Doctrine_Publication_land_operations__withdrawn_25_May_2022_.pdf?utm_source=chatgpt.com.
- Maksimović, Jelena. 2019. „Ko je Aljbin Kurti: Od kosovskog Če Gevare do mandataru za novu vladu.” *BBC News na srpskom*. 7. oktobar 2019. <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-49964166>.
- NATO. 2026. "NATO's role in Kosovo." *NATO*. February 9, 2026. <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/natos-role-in-kosovo>.
- Nikolić, Nebojša. 2019. „Mesto Zapadnog Balkana u agendama Rusije i Turske u kontekstu hibridnih pretnji.” *Vojno delo* 71 (7): 289–305. DOI: 10.5937/vojdelo1907289N.
- Pavić, Aleksandar, Hatidža Beriša, i Dejan Mihajlović. 2024. „Primena instrumenta ‘meke moći’ Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske na Republiku Srbiju.” *Baština* 34 (63): 133–143. DOI: 10.5937/bastina34-51291.
- Rančić, Ivan, i Beriša Hatidža. 2018. „Hibridni rat – mit ili stvarnost (rekonceptualizacija hibridnog rata).” *Vojno delo* 70 (5): 255–271. DOI: 10.5937/vojdelo1805255R.
- Stepić, Milomir. 2020. „Kosovo i Metohija: Geopolitički aspekt brzog rešenja i zamrznutog konflikta.” *Nacionalni interes* 38 (2): 7–30. DOI:10.22182/ni.3822020.1.
- Stojanović, Stanislav, i Veljko Blagojević. 2017. „Strateški izazovi Kosova i Metohije.” *Politika nacionalne bezbednosti* 8 (2): 119–141. DOI: 10.22182/pnb.22017.7.
- Tanjug. 2023. „Priština osnovala Institut za ratne zločine počinjene na KiM u periodu od 1998. do 1999. godine.” *Euronews Srbija*. 8. novembar 2023. <https://www.euronews.rs/srbija/aktuelno/104428/pristina-osnovala-institut-za-ratne-zlocine-pocinjene-na-kim-u-periodu-od-1998-do-1999-godine/vest>.
- The so-called Assembly “Republic of Kosovo.” 2022. *Kosovo Security Strategy 2022–2027*. Priština.

- Tomić, Miloš. 2020. „Secesija versus nacionalni interesi: jednostrano proglašenje nezavisnosti Kosova i Metohije.” *Nacionalni interes* 37 (1): 23–47. DOI: 10.22182/ni.3712020.2.
- Vreme. 2023. „Britanska poslanica Ališa Kerns: SPC švercuje oružje na Kosovo.” *Vreme*. 4. jul 2023. <https://vreme.com/vesti/britanska-poslanica-alisa-kerns-spc-svercuje-oruzje-na-kosovo/>.

Hatidža Beriša*

*National Defence School, University of Defence,
Belgrade, Republic of Serbia*

Dejan Petrović**

*National Defence School, University of Defence,
Belgrade, Republic of Serbia*

THE ACTION OF PARASECURITY STRUCTURES AND FOREIGN FACTORS IN KOSOVO AND METOHIA IN THE HYBRID WAR AGAINST THE REPUBLIC OF SERBIA***

Resume

The paper analyses the broader context of the foreign factors interests in contemporary security conditions, characterised by hybrid threats, to examine the place and importance of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija (AP of Kosovo and Metohija) in the security agenda of these powers. The purpose of the analysis is to improve the methodological approach for a more objective perception and strategic understanding of the activities and intentions, as well as the importance that the great powers attach to this space in the context of other areas and issues in which their interests clash. The paper analyzes the interests of the United States (US) as the main foreign policy actor in KiM, as well as the interests of certain great and regional powers with a longer presence in the Balkan region, such as the Russian Federation (RF), the Federal Republic of Germany, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (UK), and the Republic of Turkey. To advance their own interests and project influence, foreign actors undertake various measures and activities, often referred to as hybrid warfare in contemporary analyses of defence and security. Hence, the paper provides a brief overview of the concept of hybrid warfare through an

* E-mail address: hatidza.berisa@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0002-9432-5273.

** E-mail address: dejan.petrovic@mod.gov.rs; ORCID: 0009-0000-9154-7500.

*** Authorial views in this paper are personal and may not express the official standpoints of the Ministry of Defence and University of Defence.

evaluation of the highlighted questions and answers, which are assessed as significant for decision-makers at the strategic level, as well as a description of specific hybrid activities by para-security structures and foreign factors using the example of the AP of Kosovo and Metohija.

Keywords: hybrid war, para-security structures, foreign factor, NATO, Kosovo and Metohija.

* Овај рад је примљен 26. септембра 2025. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. фебруара 2026. године.